

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 21.

Lördagen den 27 Maj

1843.

Högmäso-Predikningar af **Carl P. Hagberg.** Efter Författarens ödd utgifna*). Stockholm, Norstedt & Söner, 1843, XXIV och 488 sid. 8:o.

Vi hafwa här för oss en widt frejdad predikares "sista wilja till" den swenska "församlingen." Då wi stanna framför ett sådant föremål, kunna wi ej annat än djupt känna, att wi göra det, icke såsom mönstrandende critici, utan endast såsom ödmjuka, tacksamma, kärleksfulla och uppmärksamma besökare. Det som redan är ett fulländadt och avslutadt helt och såsom sådant under **historiens** dom hemfallet, fordrar redan derföre af den enskilde respect; det står för högt för att mera kunna corrigeras. Det är således derwid icke vidare fråga om hwad som borde borttagas eller tilläggas, utan endast om hwad som är och hwad wi genom detta verkliga tillwarande hafwa fått och kunna lära. Att nu i detta afseende betraktaren af ifrågawarande predikofsamling icke behöfwer gå lottlös tillbaka, faller af sig sjelf. Rasta wi blicken öfwer densamma i det hela, så faller oss utan twifwel aldraförst i ögonen den, i förhållande till Förf:s förut utgifna predikningar, förändrade metoden. I stället för den hos nutidens predikanter wanliga syntetiska har Förf här återupptagit den i gamla tider brukliga analytiska. Wida största delen af de meddelade 27 andeliga talen utgöres nemligen af egentliga homilior, utläggningar af texten med ingen annan sammanhållande enhetspunkt än textens grundtanke, om en enda sådan förefinnes, och hwilken gemenligen uttryckes med

*) Predikningarna föregås af en Minnesteckning, hwilken, "en minnesgård af sonlig kärlek, utgöres af de wid Dr Hagbergs jordfästning upplästa personalier."

den enkla, wälfända, af ålder begagnade evangelii-öfwerstriften. — Detta factum, ehuru det i sig sjelf endast beträffar metoden, torde dock wid betraktelsen af föreliggande predikningar böra tjena oss till utgångspunkt.

Methodus est arbitraria: är en gammal grundsats, som, med huru mycket skäl den än inom wetskapen må kunna klandras och förkastas, dock utan twifwel har sin giltighet, när fråga är om ett practiskt-populärt föredrag. Likwäl är af sig sjelf klart, att den icke heller här får på ett abstract sätt fattas och widhållas. Sattes det "arbitraria" såsom lifbetydande med det abstract, regellöst, godtyckliga, så skulle satsen här såwäl som öfwerallt leda till de mest falska och förwillande resultat. Gäller det i allmänhet, att ett sådant förhållande, der man skulle wara lösgjord från hwarje objectivt bestämmande makt, så mycket mindre kan existera, som den enskilda wiljan just är till för att wara formen för ett allmänt sig realiserande innehåll; så är tydligt, att icke heller den populäre talaren, och särskildt icke homiletten, om hwilken här är fråga, kan wid sitt uppträdande eller uti sitt föredrag wara öfwerlemnad åt det toma infallets lösa och oberäkneliga windkast. Att för honom "metoden är arbiträr," kan då, såsom knappast behöfwer anmärkas, icke wilja säga något annat, än att ingen wiss predikomethod kan bestämmas såsom den enda, på alla ställen och under alla förhållanden rigtiga och nödwändiga, utan att twärtom olika inre och yttre omständigheter fordra i detta afseende hwar för sig olika modificationer. Den homiletiska methodens beskaffenhet, såwida densamma skall kunna fullt rättfärdigas, måste sålunda hafwa sin grund, icke blott i predikans för hwarje gång särskildt (af text, högtid m. m.) bestämda hufwudsämål eller i predikantens subjectiva stämning, anlag och förmåga, utan också och fastmera uti sjelfwa församlingens objectiva ande, des närwarande ständ-

punkt och behof. Presten, helst den protestantiske, är ju och vill ju vara intet annat än församlingens egen lefwande tunga, deß talande, hörbara samwete. Medgifwes det i följd deraf allmänneligen och yrkas, att predikanten såsom sådan i samma mon bättre uppfyllt sitt fall och werkat till större wälsignelse, som det warit församlingen sjelf som talat genom honom, d. w. s. som församlingens hos massan mer eller mindre omedwetna andeliga ställning genom honom kommit till medwetande, uttalat sin särskilda brist och skuld och gjort sin blick klar för den frälsande, äfwen den bristen förstående och upprättande nådens tillgångar, eller med så ord: medgifwes det, att det predikade ordets innehåll bör bero på den menighets beskaffenhet, åt hwilken ordet utdelas; så följer wäl ock tydligen af det nära sammanhang, hwarj innehället står med formen, att äfwen den senare i sin mon måste vara samma nyssnämnda objectiva bestämning underkastad. Se wi saken i stort, så wisar detsför ock en blick på homiletikens historia, att hwarje tid haft sin särskilda method, som företrädeswis warit den herrskande, om den än icke funnat eller bort absolut utsluta all annan. Och med lätthet låter sig städse inse den nödwändighet, som i hwarje tiderymd fordrat och alstrat predikomethodens för den tiden egendomliga character. Då det wid församlingens sammankomster förekommande hel. talet ursprungligen stod i sammanhang med det derwid öfliga uppläsandet af de heliga Skrifternas, och då detta tal just uppfom för att tillfredsställa behofwet af Skriftutläggning; så måste naturligtwis predikan i den äldsta kyrkan framträda såsom egentlig homilia, d. w. s. antaga den form, som sedermera blifwit kallad den *analytiska*. Widare finna wi t. ex., huru det allmännare bruk af den *synthetiska* methoden, som wid slutet af 17:de seket genom Spener o. a. uppfom och sedan allt mer och mer utbredde sig, hade sin grund i känslan af det inskränkande twång, som de ärligen återkommande pericoperna hade med sig, och således i församlingens behof att medelst predikantens ledning komma till ett mera helt och fullständigt införlifwande med det gudomliga ordet, än hwar till förut från predikstolarne plägat och funnat gifwas anledning. Tillfälle härtill war nemligen dermed beredt, att predikanten, i stället för att på förut wanligt sätt genomgå texten, med anledning af något wist ställe deruti företog sig ett enskildt ämne att systematiskt utveckla och behandla, till grund för hwilken utveckling han då kunde och borde lägga de åtskilliga

skriftställen, som på det företagna ämnet befunnos hafwa affeende. Men war med den synthetiska methoden å ena sidan gifwet tillfälle till Biblens rikligare användande för de ascetiska ändamålen, så war dock dermed också å andra sidan en större möjlighet för prediko-ordet förhanden till att aflägsna sig och bortgå ifrån bibelordet. Att denna möjlighet icke blifwit förbisedd utan werkligen begagnad, weta wi mer än wäl. Wär tid står alltför nära neologiens förståndiga och upplysta tidehwarf och har sjelf med egna öron alltför mycket hört predikas öfwer "nytt" och "lyckjalighet," öfwer menstlig "bygd" och werldsliga klohetsreglor, för att här ytterligare skulle behöfwa påminnas, huru fjerran wi warit bortkomne från det Christi Evangelium, som Biblen innehåller och förkunnar. Allmänneligen erkännes ock numera, att ett tillbakawändande icke allenast behöfs utan också med stor kraft är begyndt och fortsatt. En renare andelig smak börjar alltmer röja sig, alltflera wänjas wid den slags lösa mat, öfwer hwilken man för ett par eller tre decennier sedan fälde tårar af förtjusning; äfwen den, för hwilken christendomen ännu är främmande, finner dock icke heller i något annat och aldraminst i toma ljud för det religiösa sinnet ersättning och tillfredsställelse; med ett ord: allt tydligare och tydligare ger sig tillkänna, att i församlingens innersta uppwaknar med ny lefwande kraft ett djupt, genomgripande behof af **Guds rena, bibliska ord**. Dömma wi orätt, om wi bland annat se en följd och yttring af detta behof äfwen deruti, att predikanterna här och der begynna åter i sina föredrag använda den enkla, analytiska formen? Påtagligen ligger ju för detta factum först och främst den känslan eller det medwetande till grund, att sjelfwa de gamla pericoperna, sedan det nu så länge blifwit predikadt de rebus variis med anledning af ett och eller ett men uti desamma, behöfwa åter att på närmare håll framställas till församlingens noggranna betraktande, på det att den må lära sig förstå, att äfwen uti dem finnes något som är wärtd att begrunda och behjerta. Men ytterligare kunna wi wäl ock i detta factum se en förnyad gestalt af i grunden samma "la force des choses," som förut yttrade sig, fastän den icke kom till fullt genombrott, wid och genom sjelfwa den analytiska methodens undanträngande af den synthetiska; wi mena krafwet af befrielse från pericoptwånget eller i allmänhet — och detta är hufwudsaken — af en större och widsträcktare kyrkligt-gemensam bibel-läsning och underwisning. Ty i botten

är det dock till Biblen, icke till pericoperna såsom sådana, som man återvänder. Sjelfwa anslutandet till de senare beror ju wäsendtligen blott uppå den lefwande insigt, att kyrkan nu, såsom fordom, hwilar på **Apostlarnas och Propheternas** grund, och att det kyrkliga talet således nu, så wäl som i de tider då ännu inga pericoper woro till, är till sin bestämmeelse en **Bibelförklaring**, ett medel till **hela Skriftoordets** lefwandegörelse uti församlingen.

Ett vittnesbörd för denna sanning aflägger nu och den predikofsamling, som wi härmed anmäla. Liksom den sjelf har sin största betydelse uti att uttala eller rättare: att vara ett sådant vittnesbörd, så är det och för dem, som "deslikes wittna," af stor betydhet att just från detta håll förnimma en samstämmande röst. Ty Dr Hagbergs röst är icke blott en röst ibland de många andra i hopen. Dr Hagberg är mer än de fleste andra Swenska predikanter, och i dubbelst afseende, en **historisk** person. Såsom stiftare af en homiletisk skola har han bildat en stor del af Sveriges nu lefwande äldre predikanter, och genom sina utgifna predikningar har han desutom på ett omedelbart sätt under en längre tid varit de så kallade högreståndens mest älskade och begagnade andelige lärare och själasörjare. Men utom det att Dr Hagberg sålunda inom sitt område framstår såsom en bland de förnämligaste historiske verkmästarne, har han också sjelf såsom homilet i en egentligare mening än mängden en egen historia. Han war nemligen icke blott, i likhet med alla bättre, oupphörligen stadd i sträfvan efter jemn utveckling och förkofran, utan på hans homiletiska bana låta sig och utmärka verkliga epoker, tidpunkter, i hwilka man wäl kan säga, att liksom ett nytt princip bröt fram och alstrade ett nytt och högre stadium i hans predikofkonst. Det har redan långesedan om honom blifwit anmärkt, att han "tagit **tvänne steg** på homiletikens bana," och derhos tillädes med rätta den erinring, att det dock war "tre steg fram till medelpunkten." Men att Hagberg, innan han för alltid gick till hwila, äfwen wille taga det tredje steget, derom kan man genom föreliggande predikningar winna förwifning; med dem är ett steg werkligen taget, om det också icke blifwit uttaget ända "fram till medelpunkten." Det första steget representeras af "Afskedspredikan i Stockholms Storkyrka 1809," af hwilken predikan synes, att des författare wid sitt första uppträdande såsom homilet hufwudsakligen bildats och tagit inslytande af den

Lehnbergiska wältaligheten och således med dennas företräden äfwen blifwit delaktig af des yttlighet och brister. Dessa blefwo ej heller för Dr H. sjelf fördolda. I förordet till första häftet af den predikofsamling, som 1814 började utgifwas, erkänner han sjelf öppet "bristerna i sitt fordna föreställningsfätt," och att han nu tagit sitt andra steg ådagaläges tillräckligt genom följande uttalade grundsatser: "Predikningar böra vara bibliska, ty Biblen är den enda källan för alla religiösa föredrag. . . . Predikanten må aldrig försumma att nyttja Bibelns egna ord och uttryck, som äro så enkla och kärnfulla, så hjertliga och högtidliga; ty hufware blifwer aldrig tanken, kraftfullare blifwer aldrig uttrycket, skönare blifwer aldrig framställningsfättet, och aldrig frambringas en säkrare och mera wälsignad werkan på menniskosinnet, än då man rätt förstår att i sinom tid och med urskifning använda och tillämpa ett bibelspråk. . . . Försoningsläran utgör Christendomens lif. Den är medelpunkten, kring hwilken alla en christelig lärare föreställningar böra wända sig." Att dessa grundsatser äro äkta christeliga, lærer ingen neka, som wet hwad christendom är. Bekant är också, att de och de efter dem utarbetade predikningarne ljödo wid sitt första framträdande i mängdet fint öra alltför illa, hårdt och gammalmodigt. Emedlertid kom en senare tid med fordringar på ännu stadigare och kraftigare andelig föda. Att den grund, på hwilken Dr H. wille bygga, war den rätta och enda, "som lagder är," erkändes wisserligen, men man anmärkte, och wäl icke utan skäl, att denna grund ännu icke så helt och fullständigt, som önskligt varit, fått såsom andeligt lifsprincip uppgå uti, genomtränga och förklara alla den predikade lärans särskilda detaljer, man fann det bibliska elementet jemförelsewis mera bestå uti användandet och tillämpandet af särskilda "bibelspråk" än uti hela föredragets lefwande uttryck af och förklaring genom den bibliska **Andan**. Huru nu genom det tredje steget, som medelst de sist utgifna predikningarne blifwit taget, en förändring äfwen i nyssberörda afseende föregått, och huru denna förändring särskildt genom predikofformen blifwit märkbar och betecknad, hafwa wi ofwan antydt. Man må dock ej frukta, att förändringen haft med sig en så total omhwalfning, att derigenom något af Förf:s älsfliga, för mången så dyrbara egendomliga individualitet gått förlorad. Snarare torde wäl de icke fattas, som ännu anse förändringen alltför liten, i det de här icke finna en så skarp,

i människohjertats mångaldiga vinklar och wrår djupt inträngande blick, som den, hwilken är för en och annan af våra predikanter af gamla tidens skrot och korn så utmärkande och genom hwilken de skänka så mycken och så fruktbarande undervisning och uppbyggelse. Wist är emedertid, att ingen, som i rätt sinne går till denna andaktsbok, skall gå derifrån utan den wälsignelse, som ur ett skönt kristeligt föredrag städse är att hemta. Såsom genom allwarlig kristlighet utmärkt hänwisa wi isynnerhet till predikan på Elfte Sönd. efter Trinitatis. — Och är det alltså genom Guds nåd wäl att hoppas, att den utmärkte Förf. genom denna sin predikofamling ännu en gång skall kunna blifwa de högre, "bildade" kretsarnes kristlige uppfostrare, så att, liksom han genom de äldre predikningarne wande deras öron wid ett kristeligt språk, så skall han nu (hwad en annan, med sträfware stämma, åtminstone till en början på det hållet mindre skulle kunna) genom denna sin "sista wilja" meddela dem en öfvergång och en hänwisning in till Biblen sjelf!

En bättre "wilja" än en sådan hänwisning kan ingen bortgående lärare lemna efter sig. Den utgör på en gång det rikaste testamente och den ärofullaste minneswård.

E. G. B.

Svensk Læsebog, indeholdende prøver paa Svensk Prosa og Poesi, tilligemed en kortsatted Svensk Sproglære, Ordbog og Literaturhistorie, af **C. J. Lénström**, Ph. Dr., Docent wid Upsala Universitet. Kjöbhvn 1843.

Med en slit, som wore i högsta grad beundranswärd, deräst den tilläte omdöme och besinning att följa sig hand i hand, har den outtröttelige Lénström, antingen i original eller öfversättning, riktat den svenska litteraturen med skrifter i theologi, filosofi, æsthetik, kyrkohistoria, litterärhistoria, språkforskning, att icke tala om hans större eller smärre dikter och noveller. Det torde snart nog ej finnas något wetandets område, på hwilket han ej, om tid och tillfälle gäfwes, torde kunna lemna mer eller mindre märkliga spår efter sig. Ofta har L—m blifwit tillrättawisad af kritiken, mången gång hårdare än han måhända förtjenat, men nästan alltid med erkännande af hans goda wilja. Dock hafwa hårda omdömen aldrig af-

skräckt hans slit, milda aldrig wäckt någon hans skonsamhet mot publiken. Han ser måhända i kritikens tuktan ett "den man älskar den agar man," och tager hwarje tuktan, icke så mycket såsom straff, som icke fastmer som en upmuntran, aldeles som en cheval de cabriolet, som blir piggare för hwar gång han känner kritiken bafester sig. Nec. älskar wisserligen ej censur, men skulle litwäl wilja tillstyrka censur här i Sverige för en enda författares räkning. Om denne författare finge af flokt och pålitligt folk censureras, så att inga oriktiga uppgifter, inga förhastade förfastelsedomar, inga ursinniga bravorop, inga grofwa motsägelser, finge komma under pressen, så skulle den svenska litteraturen ej komma att sakna goda arbeten. Hr L—m och Svenska allmänheten torde nog förstå hwem Nec. menar.

En Svensk læsebog war i grannriket af behöfwet påfallad; det fans i Sverige en författare, icke allenast i witterhet, utan i omne scibile, och 1843 utkom i Köpenhamn *Svensk Læsebog indeholdende prøver paa Svensk Prosa og Poesi, tilligemed en kortsatted Svensk Sproglære, Ordbog og Literaturhistorie*, af **C. J. Lénström**.

Det är wisserligen ett gagneligt företag, att göra våra Danska stamfränder närmare bekanta med vårt sköna språk och våra utmärkta skalder och wältalare, men detta företags gagnelighet ligger icke så mycket i blotta wiljan eller försöket, som icke fastmera i ett redbart utförande. Till en sådan redbarhet fordras framför allt förmåga att återgifwa en trogen bild af det wäsendtliga i den sak med hwilken man will göra läsaren bekant. Är denna läsare en utländning, och är den bok man för honom framlägger en lärobok, så är en klart genomförd och ledande grundtanke, eller hwad man i allmänhet kallar plan, så mycket nödwändigare, som faran för läsaren är större, att blifwa misledd och så helt och hållet förwända begrepp sig inplantade. Gäller dertill frågan, att genom walda proffstycken af prosa och poesi, göra nation bekant med nation, så bör profwälfaren icke på måfå sammankratta hwad helst han kan komma öfwer, utan i sitt wal och i sammanställningen af det walda ådagaläggas, att han förstätt uppsamla ur sitt modersmåls skattkammare det skönaste, det renaste, det mest fulländade, så att icke fremlingen må tro, att det finnes ett folk, hvars litteratur, lik en harlekinsjacka, är sammanlapad af de mest brofiga, de mest bizarrt tillsturna lappar.

Rec. må bekänna att han ej varit i stånd att upptäcka någon sorts plan eller tanke såsom liggande till grund för Hr L—s wal af proffstycken på Swenssk prosa. Är det författarens mening att gifwa våra grannar begrepp om swenska språkets egenheter, uttrycka i des störste skriftställare, som både i grammatisk renhet, i wältalighet och stil äro mästare, så blir den Swenske läsaren i sanning förwånad, att, när Hr L—m har en särskild rubrik "poesi" att tillgå, bland Sweriges prosaisker finna **Dahlgren, Nicander och Olof Fryxell**, under det namnen **Höpfen, N. v. Rosenstein, Lehnberg** saknas. Rec. wet wäl att det icke är på modet att tala om de båda sednare, men han wet också, och tror sig kunna förswara den saken, att, utom **Wallin**, ingen Swensk talare uppträdt med en ädlare, kraftigare, slärdfriare prosa än **N. v. Rosenstein**, hvars ord om en domares fall, i talet öfwer **Roftr**, ingalunda skulle hafwa wanprydt Hr L—s samling. **Gustaf d. III.** kallas af Hr L—m sjelf för en suillrik talare; dock finnes af honom icke en enda rad. Af Sweriges utan jemförelse störste talare och stilist, af honom, som ingen kunde mäta sig med i språkets renhet, suillrika, ja man kunde säga det, allsmäktiga behandling, af **Joh. Olof Wallin** hafwa våra wänner Danskarna fått fyra sidors prof, men i des ställe en ersättning på nära tolf dito af Hr **C. J. Venström** sjelf, eller rättare uttryckt, af sjelfwa Herr **C. J. Venström**.

Men, torde man inwända, det är icke i en lärobok frågan om att lemna prof på de swenska stilister, som företrädeswis utmärkt sig som talare eller Rhetorer; wi wilja hafwa en klar, enkel och deslikes ren swensk prosa. Nå wäl! Hwar finnes i Herr L—ms lärobok en rad af den i sin art oförlifnelige mästaren **Hans Järta**, hwilken, det må nu gälla språkets manliga styrka och klarhet eller des finaste behag, af alla nu lefwande swenska stilister är den, som utan gensäggelse intager fremsta rummet, och som, om någon skulle företrädeswis wäljas som förebild för landsmän eller studium för utlänningen, fremst borde komma i åtanke? Skall man kalla en sådan uraktlåtenhet glömska, eller skall man gifwa den något annat namn? Af den enkla slärdfrie **Franzen**, som just i sin enkelhet är så tju-sande, har Herr L—m anført endast några få rader, men dessa rader lifasom enkom walda för att gifwa ett begrepp om hwad **Franzen** icke är. Och då Hr L—m bland Swenska prosaisker för fremlingen uppdukar prof af **Unge, Nydquist och Forsell**, hwar finna

wi **Palmblad Rivijn och Astelöf**, och sluteligen, hwar finnes den, som, det blinda partinitet må säga hwad det will, af alla stilister, som på sednaste tider uppträdt, i språkets smidiga behandling är den förnämste, — författaren till **Morianen**, hwilken, till råga på Hr L—ms glömska, i hans litteraturhistoria är uteglömd, under det Herr L—m finner att "**Mamsell Ståhlbergs och Mina Grönwalls** noveller hafwa sina partier?"

Om man nu icke af Hr L—ms proffstycken på Swenssk prosa kan få ett begrepp, hwarfen om Sweriges nu lefwande störste mästare i språkets behandling, eller någon chronologiskt ordnad öfwerfikt af språkets olika utvecklingsgrader, ty äldre och yngre, döde och lefwande, äro kastade om hwarandra huller om buller, utan någon annan ledning för fremlingens ömde än torra meritlistor under namn af "**Biografiske och litterære Notiser om de Författare, af hvem proffstycker ere optagne i närwärende Läsebok,**" — så kunde man dock wänta sig en för utlänningen brukbar chrestomathi, i hwilken proffstyckena woro ordnade efter deras större eller mindre språkswärdigheter. Men i Läseboken möta wi främst af alla **Geijer**, som just för sin genialiska wärdslöshet i stil är en af Sweriges swärare författare. Wi finne **Almqvists** quicka, af ordlekar och swärfattliga hwardagsuttryck hwimlande fragment "om de Swenska djuren" föregå **Strinholms** "om wikingafärdernas inflytande." Man må icke inwända att för Dancka läsare det icke kunde wara af nöden att iakttaga en så noggrann ordning, enär deras språk är så nära beslägtadt med vårt, men en sådan inwändning består icke wid närmare pröfning. Ty just för språkens likhet skull är method och ordning wid deras inlärande så mycket nödwändigare, som frestelsen är större att mistaga sig på ord och uttryck, som till ljudet de samna, på hwardera sidan om sundet fått en olika, ofta motsatt betydelse.

Hwad särskildt gäller walet af **Almqvists** prosa som ingående i en Läsebok, så kan man näppeligen göra ett mindre lyckligt. **Almqvists** egenhet som stilist ligger just i en ironisk negation af all stil, i ett humoristiskt upp- och nedwändande äfwen af språket, ur hwilket han ofta med slit och med en utmärkt virtuositet framlockar misshud för att wisa sin öfwerläghet uti en högre harmonilära. Han är det Swenska språkets **Ole Bull**. Att använda hans skrifter för att lära utlänningen Swenska, är ungefär desamma

som att framlägga "Norges Fjælde" för nybörjaren i violin spelning.

Om man nu genom H:r L—s lärobok hvarken får något fullständigt eller riktigt begrepp om Sweriförnämsta stilister, eller någon brukbar ledning för språkets grundeliga inlärande, hwartill, kunde man wäl fråga sig, tjenar den? Swaret är lätt funnet. Den tjenar till att helt och hållet förwilla Danska läsares begrepp både om Swenskt litteratur och Swenskt språk, den tjenar till att wäcka samma oreder i omdömen och åsigtter som regerar i compilatorns eget hufwud.

Samma planlöshet, som utmärker den prosaiska afdelningen af H:r L—ms *Prövestykker* återfinna wi äfwen i den poetiska. Stora skalder äro der uteglömda och medelmåttor framletade. Och icke ens om de i samlingen upptagna skalberna kan man alltid få ett riktigt begrepp. Så har t. ex. Herr L—m bland sina *schene rariteten* endast framwisat den ena sidan af *Vitalis* men helt och hållet tappat, bort den andra. En Dansk läsare måste nödwändigt, på grund af de anförda pröfwen, uppfatta *Vitalis* falskt, ty icke en enda af hans komiska dister har blifwit af Herr L—m upptagen i samlingen, ehuruwäl de äro de mest karakteristiska för Sjöbergs fångmö. Öfwerhufwud tyckes Herr L—m hafwa ett horn i sidan till den komiska poesien. Han har icke allenast helt och hållet uteslutet *Fahleranz* och *Braun* ur sin samling; han företager sig till och med att på eget bewäg stympa *Bellman*. Rec. kan åtminstone ej inse huru H:r L—m kan förswara det tilltaget att utesluta de två sista stancerna af Fredmans 48 epistel. Ett strängt begrepp om anständighet kan ej wara orsaken till en sådan poetisk vandalism, enär af samma epistel werser äro anförda, som ej gifwa de sista wersarne efter i groffornighet.

(Slutet följer.)

Recension.

Synopsis Hymenopterologiæ Scandinaviæ. — Scandinaviska Steklarnes Naturhistoria af G. Dahlbom. Med figurer målade efter naturen och ritade på sten af J. Ahlgren. — Första Häftet. Lund 1839—40.

(Slut fr. föreg. n:r.)

De Skandinaviska, hittills kända, arterna af Crabro uppgifwas till 28, och af dessa äro 4 be-

skrifna blott till ena könet och således ännu ofullständigt kända. Dessutom kan C. von der Lindeni*), såsom blott funnen i Finland, wäl ej räknas till de Skandinaviska arterna. På ett annat ställe (pag 8) förmodar Förf. att summan af alla inom Skandinavien hittills kända Crabroner ej betydligt öfverstiger 30." Emellertid känner Rec. med säkerhet ej mindre än 39 arter, och af dessa endast 3 blott till det ena könet. Och hwad det märkwärda påståendet beträffar, som förekommer på samma sida: att Förf. "fått undersöka och jemföra de betydligaste Finska, Lappska, Norriska, Swenska och Danska Insektsamlingar (!)," så frågas: Har Förf. någonsin undersökt Kongl. Wetenskaps Academiens samling? eller H:rr Dalmans, Gyllenhaals, Schönherers, Bohemanns, Sundewalls, Wahlbergs, Fähræi, Nyblæi, Marklins, s. d. Thunbergs och Hæffners, hwilka med skäl kunna anses för de betydligaste Swenska? Wi tro öf bestämdt känna motsatsen. — Och hwad de Danska samlingarne beträffar, så tro wi öf lika bestämdt känna, att han åtminstone ej sett Schiödtes, Danmarks egentliga Hymenopterolog, och hvars kritik af Herr D:s hymenopterologiska arbeten (man jemföre t. ex. Kröyers Tidsskrift I. p. 313 ff. och II. p. 105 ff.) bäst bewisar deras wetenskapliga värde. — Just derigenom att Förf. ej sett dessa samlingar, har han gått miste om 11 Skandinaviska arter, hwilka i dem finnas; och hwad han egentligen haft att tillgå, har warit egna och

*) Swarföre icke rätt och slätt C. Lindeni, i enlighet med det webertagna bruket? Då St. Fargeau efter samma v. d. Linden uppkallade ett släkte, kallades det *Lindenius*, ej *van der Lindenius*, och den ört, som bär von Linnés namn, heter helt simpelt *Linnæa* icke *von Linnæa*. — Shuckard har förut gifwit namnet *Cr. Lindenius* åt en annan art än denna, och som i stöd af prioriteten, owerläggligen bör behålla namnet; men Förf. förklarar på ett annat ställe: att sedan v. d. Linden stupat i sista kriget mellan Belgien och Holland, så borde denna art, hvars färger äro svart och hwitt, och således sorgens, snarare bära hans namn än den lysande *Cr. Lindenius* Shuck.; "den utmärkte Shuckard är deremot nu i sitt första flor inom wetenskapen, och hans namn synes mig derföre lämpligast att fästas wid en Crabro med lysande färger." — Skall namngifningen bestämmas af sådana grunder, så kommer ju öf en dag, då Shuckard dör, och namnet *Cr. Shuckardi* bör då öfverslyttas från den lysande, af Förf. så benämnda, arten, till någon annan svart- och hwitbrokig Crabro, hwaremot den nuwarande *Cr. Shuckardi* D:bom då bör benämnas efter någon annan Entomolog, som för tillfället är i sitt bästa flor, o. s. w.

Prof. Zetterstedts samlingar, hvilka, om och betydliga, dock ej varit på långt när tillräckliga, såsom bäst härutaf synes.

Nu följa på den 4:de sidan några "anmärknin-
gar" skrifna med den Förf. egna öfverslödande wid-
lyftigheten, och uti dessa redogöres för "diagonalen,"
en ny benämning af Förf. på en linea, som löper längs
åt midten af hufvudet och thorax, rakt framifrån och
bakåt, eller parallelt med hufvudets sidor. Man kunde
ju kallat den rätt och slätt medellinea, för att und-
gå det fatala blottandet af ofunnighet uti mathemati-
kens elementer, hvarifrån konsternerna är lånad. —
Rec. vill ej uppehålla sig wid Förf:s prat om "fram-
ryggens diagonal-snitt" m. m. d., utan fortgår endast
med framhafwandet af de grofwa fele.

Förf. säger att 1:sta segmentets undra skal är nä-
stan orörligt, hvaraf Han vill förklara orsaken att
Crabronernas och andra Insekters 1:sta segment med
dylit insertion så lätt upplystes, men swårigen ned-
böjes. Men huru wore det tänkbart att abdomen
skulle kunna upplystas utan att 1:sta segmentets undra
hälft följer med? Förf:s påstående är tydligen allde-
les falskt, och den som vill göra sig besvär att taga
några af de nämnda Insekterna lefwande, skall med
eller utan förwåning finna att de med stor lätthet böja
abdomen under kroppen, ja ända till hufvudet om den
är så lång. Abdominalsegmenternas rörlighet är ge-
mensam för alla Insekter. Förf. tror sig se det tibia
hos Crabro är prismatiskt, men ingen annan skall nå-
gonsin kunna se det. Hwad som säges om sporrarna,
gäller nästan om alla Stelkar, utom de flesta Säg-
flugor, som ha 2 sporrar på främre tibierna. —
Den omtalta gadden hos honan finnes alldeles lika-
dan hos alla Hymenoptera aculeata Latr., om man
undantager några myror.

Sedan nu så många karakterer äro uppräknade
för Crabro, hvilka äro gemensamma för andra släg-
ten, blir det nödwändigt för Förf. att äfwen wid des-
sa uppräknade dem, på det att den, som ej känner för-
hållandet, icke må förledas att tro, det de ensamt till-
komma släktet Crabro, och härigenom skall en enorm
widlyftighet och ett oupphörligt upprepande af ett och
samma uppfomma. Det är så högst nödwändigt att
i ett systematiskt (sic!) arbete söka få goda indelnin-
gar och utleta de gemensamma kännetecknen, för att
sedan kunna blifwa så mycket kortare; men detta tyckes
ej ingå i Förf:s intresse. Hans sträfswande tyckes
egentligen wara, att genom längd och bredd ersätta hwad

som brister i djup. Huru måste ej den nybörjande
Entomologen, om han får Hr D:s "Synopsis" i han-
den, afsträfas wid tankan att behöfwa i minnet qvar-
hålla en sådan mängd af kännetecknen, för att kunna
uppdraga skillnaden emellan det ena eller andra släg-
tet.

Härmed sluta wi våra anmärkningar öfwer det
första momentet eller de sex (märk 6!) första sidor-
na, der wi varit så korta som möjligt funnat ske*).
Det följande momentet ger ämne till långt flera, och
de speciella beskrifningarne till otaliga anmärkningar,
hvilka Rec. anser sig kunna spara, åtminstone tills
widare, i den öfvertygelse att han redan anfört nog,
för att bewisa sitt i början gjorda påstående om ar-
betets bestaffenhet.

Rec. har hört på fullt allwar påstås, att Hr D.
skall ha "Europeisk ryktbarhet." Will man falla det
för Europeisk ryktbarhet, att correspondera med några
utländska samlare, och att wara ledamot af några obe-
tydligare lärda sällskaper i utlandet, så är detta en
ryktbarhet, som både kan fås för temligen godt pris
af den som får derefter, och hvars rätta betydighet
man också rättnu lärt sig att wederbörligen uppsat-
ta. Särdeles upplysande öfwer en sådan slags cele-
britet är ett utlåtande af Biskop Ugardh, afgifwet för
ett år sedan till Kongl. Wetenskaps-Akademien wid
frågan om skiljandet af Botaniska och Zoologiska sec-
tionen i twenne, hwarest bland mycket annat läswärdt
yttras: "Man har anmärkt att sådana Botanister," (det
är om Botaniken som här egentligen är fråga), "som
sysselsätta sig hufwudsakligen med den nomenclatoriska
delen af wetenskapen, understundom utmärka sig för en
synnerlig enfaldighet och brist på skarpare omdöme.
Exempla sunt odiosa, men denna erfarenhet förkla-
ras lätt deraf att den, som stadnar endast wid sjelfwa
samlandet af naturalster, och hos hwilken detta öf-
wergår till passion, i en wetenskap, som är så djup-

*) Rec. har ej welat, ehuruwäl anledning ar ej saknats, wid
hwarenda rad i Herr Dahlboms arbete, göra sina an-
märkningar. Derröre nämner han icke om det felaktiga
uti att säga "canali obliquo" då obliquo ej borde fun-
nits. Intet om "unguiculi, nonnullis infra incisoden-
ticulati," som wi aldrig återfinna. Intet om Corpus,
om hvars storlek Hr D—m så upplysande säger "mag-
num, mediocre aut parvum." Intet besvärar sig Rec.
med corrigerandet af Herr D—s "hertfält," som merän-
dels är transverselt ovalt, eller "sidofält," som utåt sällan
äro begränsade af någon linea, o. s. w.

gående och i sjelfwa werket så filosofiskt som naturvetenskaperna, omöjligen kan ega ett skarpare omdöme eller högre vetenskapliga anlag, — Hwar och en känner att dessa nomenclatorer bilda ett slags nät öfver hela Europa, för att underhålla en bytshandel af naturalier, och att de derigenom hafwa en mängd relationer och bekanta utomlands. Det är fara värdt, att om walet ligger i dylika händer" (frågan är här om walet af Akademiens utländska ledamöter), "rösterna skola förena sig om sådana personer, som warit mest communicativa och nyttiga för de röstandes samlingar, och icke falla på dem, som stå på en så hög punkt att de icke funnat befatta sig med denna slags vetenskapliga rörelse. Ett bewis som hos oss kan wara oförargligt, emedan det ej träffar Sverige, lemnar oss Robert Brown, i min tanka den störste Botanicus, som uppfattat efter Linnés tid. Dagadt detta hans, numera allmänt erkända, höga värde såsom vetenskapsman, war han under flera decennier känd och efter förtjenst uppfattad endast af några få Botanister på fasta landet. Orsaken dertill war icke bristen på vetenskapliga skrifter; dessa woro twertom mångfaldiga; men endast den, att få Botanister kunde smidra sig med den äran att hafwa ifrån honom erhållit ett bref, eller några botaniska sändningar. Deremot war Curt Sprengel, från hwilken alla botanister hade bref, och som meddelade wexter åt alla, också ledamot af alla societeter i werlden."

—n—

(Införes på begäran.)

Nomenclatur-irring.

Såsom exempel på huru lätt äfwen utmärkta läkare förirra sig på de nyare nomenclaturernas fält, will man med några frågor och swar beledsaga följande utdrag utur H:r Dr: J. Grills afhandling om "Den veneriska sjukdomen, enligt nyare åsigter, isynnerhet dess behandling." (Hygiea. A:strial 1843. s. 188):

"5) **Chlorfalk.** Detta medel har äfwen wunnit något förtroende och **Monsif** ger det med framgång genast i början sålunda: R. Muriat. Calcic. Gr. ij, Extract. Opii gummos. Gr. $\frac{1}{2}$. M. f. pilul. D. S. 6 sådana piller hwarannan timma."

Fr. Hwilket läkemedel rekommenderas här?

Sw. Chlorfalk (Calcaria oxymuriatica).

Fr. Finnes den i de anförda pillerna?

Sw. Nej.

Fr. Hwad är det för ett kalksalt i pillerna?

Sw. Chlorcalcium (Calcaria salita).

Fr. Är det ändamålsenligt att gifwa Calcaria salita i piller?

Sw. Nej.

Fr. Hwarföre ej?

Sw. Emedan saltet särdeles lätt deliquescerar.

Fr. Hwad är det då som är rätt i de citerade raderna?

Sw. Det wet jag icke.

H.

Notiser:

Danmark. Nya härskades utkomna skrifter: St. St. Blicher, Min Tidssalder. (Fra 1782 til 1842). Et Stykke af Verdenshistorien i Perspektiv. A. J. Høst. 72 s. — Fr. Bredemann. Dansk Ordspog og Mundheld. A. J. Høst. 84 s. — Dickauhyne, eller Bidrag til Politik og politisk Jurisprudents for Danke, i statsretlig, kirkelig og historisk Henseende. Af Prof. J. C. Sibbern. I. H. Udgiveren. 1 Rbd. (Arligen 3 häften, hwarje omkring 15 ark å 1 Rbd). — J. J. Fenger, Den trankebarste Missionshistorie. Keigel. 2 Rbd. — For Literatur og Kritik. Et Tierdingaarskrift, udg. af Sjens Stifts Litterære Selskab. Red. af C. Paludan-Müller. I. 1. Odense, Milo. 2 Rbd. för ärg. — Georg Hansen, De caricaturagtige Originaler og det værdifulde Maleri. Comisk Fortælling. Forfatteren. 56 s. — Hævetidende, udg. af Selskabet til Hævetidens Fremme. 1843. 1. H. Keigel. 24 s. — H. V. Holst, Ude og Hjemme. Reise-Eindringer. 2. uforandr. Udg. Keigel. 1 Rbd. — Journal for Literatur og Kunst. Redig. og udg. af et Selskab. Ansvarlig Redacteur: K. J. Wiborg. I. 1-4 H. Jan.—Apr. A. J. Høst. å 40 s. — Cappatier af danske Novellister. Udg. af Ludvig Reiber. A. J. Høst. 1 Rbd. 80 s. — Cand. theol. P. Larsen, Dansk Sproglære eller Veiledning til en grundig Undersøgning i det danske Sprogs Formlære, med nogle Ordforningsbem., samt Grundtræk af det d. Sprog Reiskrivningslære, til Brug i Skoler etc. Klein. 64 s. — Theologisk Tidsskrift. Ny Række. Udg. af Prof. C. E. Scharling og C. L. Engelstoft. I. 1 H. Keigel. 1 Rbd. (Ar VII. 1 H. af hela samlingen) — En Bolero. Opera i 2 Akter af Zomfru S. Beyer. Sujettet efter Scribes "La Xacarilla." Musik af H. Rung. A. J. Høst. 40 s. — Bibliothek for Lager. Udg. af Dir. f. d. Classenske Literatur-Selskab. Red. af Prof. Otto. Nr. 1, 1843. Keigel. 1 Rbd. (Arligen 4 häften, hwarje om 15 ark m. Kobber og Tab.) — H. J. J. Estrup, De malariske Der og Elisa. Et Bidrag til Phoenisiernes Handelshistorie, 4. (Gyldenbal) 32 s. (Udg. af Vidensk. Selskab). — C. J. Lénström, Svensk Læsebog, indeh. Prøver paa svensk Prosa og Poesi, tilligemed en forfatter svensk Sproglære, Ordbog og Literaturhistorie. Gyldenbal. 2 Rbd. 56 s.

N:o 22 af denna Tidning utgives Lördagen d. 10 Juni.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1843.

